

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Toiminnanjohtaja Risto Burman
risto.burman@tukiliitto.fi
puh. 050 5569 900

Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta
stv@eduskunta.fi

Viite: Asiantuntijakuuleminen sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa 17.1.2019 / KAA 2/2018 vp
Vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettaminen

EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSTIETEIDEN VALIOKUNNALLE

ASIA KAA 2/2018 vp Vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettaminen

LAUSUNNON ANTAJA

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Kehitysvammaisten Tukiliitto on valtakunnallinen jäsenyhdistystensä muodostama ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö, jonka kohderyhmään kuuluvat apua ja tukea asioiden ymmärtämiseen, oppimiseen ja arjen toimintoihin tarvitsevat ennen aikuisikää vammautuneet henkilöt sekä heidän perheensä ja muut läheisensä. Henkilöjäseniä yhdistyksissä on noin 17 000. Suomessa on arviolta noin 40 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma.

LAUSUNTO

Kehitysvammaisten Tukiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua tästä kohderyhmällemme äärimmäisen tärkeästä, heidän keskeisiä ihmis- ja perusoikeuksiaan koskevasta asiasta.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Pinninkatu 51
33100 Tampere
0207 718 200

etunimi.sukunimi@tukiliitto.fi
www.tukiliitto.fi
Facebook.com/Tukiliitto

Tukiliitto yhtyy Kehitysvammaisten Palvelusäätiön toimitusjohtaja Markku Virkamäen Ei myytävänä -kansalaisaloitteen allekirjoittajien edustajana sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 11.1.2019 lausumaan, tarkentaen siinä esitettyä ratkaisuehdotusta kuitenkin siltä osin, että alkuperäisen yli 72 000 ihmisen kannattaman Ei myytävänä -aloitteen (<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2538>) sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti eduskuntaa pyydetään hyväksymään kannanotto tai lausuma siitä, että vammaisten henkilöiden (eikä vain vaikeimmin vammaisten henkilöiden) välttämättömän huolenpidon järjestämiseen liittyvät vammaispalvelut on jätettävä kilpailuttamisen ulkopuolelle. Ehdotamme esitykseen myös muutamia pieniä lähinnä kielellisiä korjauksia. Tukiliitto näin ollen esittää, että eduskunta menettelee aloitteen osalta seuraavasti:

Ennen maakunta- ja sote-uudistuksen voimaansaattamista on mahdollista tehdä myös **nykyiseen voimassa olevaan vammaispalvelulakiin ja kehitysvammalakiin seuraavat muutokset:**

1. Esitetään lisäys lakiin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) sekä vastaavat säännökset uuteen, eduskunnan käsittelyssä olevaan HE 159/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaki, kuitenkin niin, että ei vaaranneta uuden vammaispalvelulain hyväksymistä näiden valtiopäivien aikana. Vastaavat säädökset voidaan valmistella ja säätää uuteen vammaispalvelulakiin ennen sen voimaantuloa.

3 § Vastuu palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä

Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve ja palvelujen sekä tukitoimien jatkuvuus. Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä.

Järjestettäessä tämän lain 8 § 2 momentin mukaisia henkilökohtaisen avun ja palveluasumisen palveluja ja tukitoimia Lain sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavusta (733/1992) 4 § 4 kohdan mukaisesti niitä yksityiseltä ostaen, ei palveluita kilpailuteta julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) mukaisesti eikä muulla tavoin, vaan ne järjestetään ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) mukaisia palveluseteleitä tai muita asiakasvalinnan menettelyjä käyttäen.

2. Esitetään lisäys lakiin kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977):

Tämän lain 2 §:n mukaisia palveluita järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve ja palvelujen jatkuvuus. Erityishuollon tarpeessa olevilla henkilöillä *[lauseen alku muutettu]* on yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä. Järjestettäessä tämän lain 2 §:n mukaisia asumisen, yksilöllisen hoidon ja muun huolenpidon palveluksia Lain sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavusta (733/1992) 4 § 4 kohdan mukaisesti niitä yksityiseltä ostaen, ei palveluita kilpailuteta julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) mukaisesti eikä muulla tavoin, vaan ne järjestetään ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) mukaisia palveluseteleitä tai muita asiakasvalinnan menettelyjä käyttäen.

3. Tulkkauspalveluja ei tule hankkia kilpailutusmenettelyllä. Tulkkauspalveluiden kokonaistilanteen arviointi tulee tehdä mahdollisimman pian, jolloin voidaan arvioida myös tälle palvelulle sopiva järjestämisen tapa ja menettely.

Ehdotamme, että eduskunta tekee kansalaisaloitteeseen liittyen kannanoton / lausuman, jossa todetaan, että

perustuslain 19 § 1 momentin perusteella vammaisten ihmisten välttämättömän huolenpidon järjestämiseen liittyvät vammaispalvelut on jätettävä kilpailuttamisen ulkopuolelle.

YK:n vammaissopimuksen mukaisesti vammaiset ihmiset on otettava mukaan itseään koskevaan päätöksentekoon, kuten sopimus vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta korostaa.

PERUSTELUT

Kehitysvammaisten Tukiliitto haluaa – muilta osin yllä mainittuun lausuntoon viitaten – nostaa esille erityisesti seuraavat seikat, joiden Tukiliitto katsoo edellyttävän sitä, että eduskunta hyväksyy tarvittavat lakimuutokset sen varmistamiseksi, ettei vammaisten henkilöiden välttämättömiä elämänmittaisia palveluita enää jatkossa järjestetä julkisista hankinnoista annetun lain mukaisilla kilpailutusmenettelyillä:

Kyse ei ole vain puutteellisesta hankintaosaamisesta

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikon aloitteesta vastauksena Ei myytävänä -kansalaisaloitteeseen on alkamassa erityisesti kuntien virkamiehille suunnattu THL:n koordinoima Vammaispalveluiden järjestäminen ja hankinta -koulutuskiertue. Kiertueen tilaisuuksissa on tarkoitus puhua laajemmin yksilöllisiin tarpeisiin vastaavista vammaispalveluiden järjestämistavoista (vaihtoehtojahan ovat esimerkiksi oma tuotanto, palvelu-/asiakasseteli, henkilökohtainen budjetointi sekä muut asiakasvalinnan menetelmät, kuten Kelan kuntoutuksiin suunnitteilla oleva rekisteröitymismenettely) eikä vain siitä, kuinka voitaisiin kilpailuttaa näitä palveluita paremmin.

Kehitysvammaisten Tukiliitto on vakuuttunut siitä, ettei kansalaisaloitteen taustalla olevaa ongelmaa voida näillä koulutuksilla tai muulla osaamisen lisäämisellä ratkaista. Monissa kunnissa on jo nykyään hyvää osaamista niin julkisista hankinnoista kuin vammaispalveluista, ja niitä on pyritty ohjaamaan parempaan vammaispalveluiden hankintaan aiemminkin, esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeri Jari Lindströmin kunnille vuonna 2017 lähettämällä kirjeellä. Muutosta parempaan ei kuitenkaan ole tapahtunut, vaan päinvastoin myös isoimmista kunnista kuten Helsingistä, Tampereelta ja Turusta on lähiaikoina tullut tietoa vammaisten asiakkaiden näkökulmasta ongelmallisista kilpailutuksista tai kilpailutussuunnitelmista. Lisäksi Kelalla, jolla voisi olettaa olevan erityisen hyvin esimerkiksi juridista asiantuntemusta, on ollut merkittäviä ongelmia tulkkaus- ja kuntoutuspalveluiden sekä myös kuljetusten kilpailutuksissa.

Se, että vammaisten henkilöiden välttämättömien palveluiden kilpailutuksissa on hyvin laajasti ja kaikenlaisissa organisaatioissa ja tilanteissa ollut ongelmia, on osoitus siitä, että hankintalain mukaiset valmiiksi määriteltujen tuotteiden hankkimiseen suunnitellut kilpailutusmenettelyt eivät kerta kaikkiaan ole soveltuva tapa järjestää vammaisten henkilöiden arkeen erittäin merkittävästi vaikuttavia palveluita, jotka tulee räätälöidä jokaisen asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin sopivaksi kokonaisuudeksi yhteistyössä kunkin asiakkaan ja tarvittaessa hänen

läheistensä kanssa. Siksi on välttämätöntä lopettaa näiden palveluiden järjestäminen kilpailuttamalla.

Näin vahvasti kannatettua aloitetta ei saa päästää raukeamaan

Käytännössä kaikki eduskuntapuolueet ovat eri yhteyksissä kannattaneet sitä, ettei vammaisten henkilöiden välttämättömiä palveluita enää kilpailutettaisi, eikä myöskään kansalaisten joukosta kuulu tähän soraääniä. Kansalaisaloitteelle kannattajia kerättäessä suhtautuminen asiaan oli ihmisten tutustuessa siihen poikkeuksetta myönteistä. Kansalaisaloite sai varsin laajan kannatuksen, vaikka näitä palveluita tarvitsee vain pieni osa meistä. Myös yhdenvertaisuusvaltuutettu edellyttää eduskunnan käsiteltävänä olevassa vuoden 2018 kertomuksessa (K6/2018 vp) asian perusteellista käsittelyä vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi.

Usko kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksiin ja kansalaisaloitteeseen demokratian edistäjänä vaarantuu vakavasti, jos näin laajasti kannatettua erityisen haavoittuvassa asemassa olevan ihmisryhmän elämän perusteita koskevaa aloitetta ei saada käsiteltyä tavalla, joka ratkaisee aloitteen taustalla olevan paljon haittaa ja kärsimystä aiheuttavan ongelman. Vaikka aikataulu on kireä, mitenkään mahdotonta toimivan ratkaisun löytäminen kansalaisaloitteen tavoitteen saavuttamiseksi esimerkiksi vammaisjärjestöjen esittämän tässä lausunnossamme toistetun ratkaisuehdotuksen pohjalta ei ole. Kyse on ennen kaikkea tahdosta ja valinnasta: keinot löytyvät kyllä, kun näin halutaan. Jos lakiperustaista ratkaisua välttämättömien vammaispalveluiden kilpailuttamisen lopettamiseksi ei kuitenkaan nykyeduskunnassa ehditä toteuttaa, eduskunnan tulee joka tapauksessa varmistaa, että tämä vammaisten henkilöiden aseman ja oikeuksien kannalta elintärkeä aloite ei jää vaikutuksettomaksi.

Tampereella 16.1.2019

KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITTO RY

Risto Burman
toiminnanjohtaja

Tanja Salisma
lakimies